

Kecskeméthy István

1864–1938

1895 őszén jött Kolozsvárra. Itt maradt haláláig, holott nem volt erdélyi. Itt élt, itt világolt hitével és tudásával, de mindig idegennek érezte magát. Musnai László így emlékezik reá: „Mindvégig maradt benne valami, ami számára idegenné teszi ezt a földet s ezt a népet, s ami miatt nem tud úgy beolvadni környezetébe, hogy ezt az idegenséget ne érezze és ne éreztesse... Az idegenség éppen az ő lelkének okozott sok fájdalmat és csalódást, amit érzékeny és túl finom lelke ott is megérez, ahol pedig erre oka nincsen, s ahol csupán az ő elzárkózása miatt nem nyílnak meg előtte teljesen a szívek és nem éreztetetik vele eléggé a tisztelet, az igaz szeretet és hála érzéseit.”¹

Negyvenévi kolozsvári tanársága és egész egyházi, kulturális és tudományos munkássága külön színt adott a hazai teológia történetében. „Örökkévaló, változatlan igazságokat sugárzott szét aktuális, időszerű, mindig a mának szóló tanításaiban... Személyisége és munkája örökre és teljesen bele van építve az egyházba, és onnan soha ki nem törölhető s abból soha el nem tagadható.”² A történész kormeghatározó szerepét kutathatja, a teológus teológiai iskolát alakíthat ki körülötte, a nyelvész tanulmányt írhat stílusáról, a regényíró életét foglalhatja könyvbe, a tudományt szerető diák tanulhat tőle, s az evangéliumra szomjas ember erőt meríthet prédikációiból

¹ Musnai László: *Dr. Kecskeméthy István. = Kecskeméthy Emlékkönyv.* 16.

² Makkai Sándor, uo. Előszó.

és evangelizációs írásaiból. Mind tudományos, mind népies jellegű írásainak célja: a belmissziót szolgálni. „A mi dolgunk nem annak tudása, hogy mikor jön el az Isten országa, hanem az, hogy megtérés és újjászületés által még ma belépünk abba és Szent Lélek erejével már e földön mennyei életet éljünk” – írja ő maga a Kis Tükör 1932. november 26-i számában, *A mi hitvallásunk*. ACs 1,6–8 c. cikkben.

Kecskeméthy teológiai gondolkodása: vallástörténeti (lásd *Az ótestamentumi vallás* c. tanulmányát *A mi vallásunk* c. kötetben). Vallástörténeti pedig metafizikai alapokra helyezett. Kultsár András *Tentámen* c., 1922-ben megjelent műve alapján mint bázist fogadja el a „kegyes óhajlásból exakt tudománnyá” lett metafizikát, és semmilyen akadályát sem látja az ilyenképp igazolt vallástörténeti szempontok következetes érvényesítésének. Az Ótestamentumon át vallástörténeti úton lehet eljutni Jézus élő személyéhez, a pozitív és egzakt krisztológiához. „Ezáltal az élettelen, merev ortodoxia életet, a ma általában elfogadott kegyesség pedig csontot és izmokat nyer. A metafizikai alapon tartott vallástörténeti teológia az igazi keresztyén és egyben tudományos teológia, mely a vallásnak mind tapasztalati, mind metafizikai oldalát összefoglalja.”

Van ebben a megállapításban és ebben az egész tudományos szemléletben valami érthetetlen anakronizmus. A vallástörténész, a metafizikus, a formatörténész és szövegkritikus Kecskeméthy a századforduló liberális egyházában egy életen keresztül „Krisztus foglya és igrice”,⁴ aki nemcsak prédikál és ír arról, amit vall, hanem éli is azt. Ez a megélt vallomás az ő elszánt, harcos, de szeretettel szétszágázó belmissziója és tudományos munkássága.

I. Az ifjú Kecskeméthy

1864. január 31-én született Pakson. Családja elszegényedett nemesi család volt. Édesapja, Kecskeméthy Csapó János asztalos, aki később többször is foglalkozást cserélt, keresve a megélhetést családja, főleg pedig a lehetőséget két fia, István és László taníttatására. Volt postamester, majd hitelszövetkezeti utazó ügynök. Gyermekei iskoláztatása érdekében többször folyamodott ösztöndíjért. Kéréseihez, noha Tolna vármegye nemesi sorába beiktatott nemes volt, szegénységi bizonyítványt mellékelte.⁵ „Ebből az önvallomások kérelemből – írja Nagy László – két szempontot szükséges kiemelni. A nyomasztó anyagi körülmények között élő család gondjai-bajai közepette az édesapa saját anyagi erejéből fiai taníttatására képtelennek bizonyul. Viszont a már harmadik évre lépő teológiai hallgató fia privát órák adásával és más természetű nehéz munkák végzésével igyekszik létfenntartási és tanulási alapot teremteni önmaga számára.”⁶

Kecskeméthy István szorgalmas, jeles tanuló volt az iskolában. A paksi elemi iskola elvégzése után 1876–1880 között a gyöngyi algimnáziumban folytatta tanulmányait, majd 1880 őszén beiratkozott a nagykovácsi református gimnáziumba. Ravasz László így ír a középiskolás Kecskeméthyről: „...testileg is és lelkileg szinte egy fejjel nőtt ki társai fölé. Valami jókedvű és bölcs derű jellemezte mindig. Tele volt ötlettel és tréfával. Szeretett mindig többet tanulni, mint amennyit kellett, minden érdekelte, amit nem tanítottak, semmi sem érdekelte, ami naponkénti lecke volt. Szerette az erőpróbákat, volt benne valami szellemi fölény.”⁷

Az iskolai tantárgyak közül főleg a vallás és a nyelvek érdekelték. Első gimnazista korában magyar nyelvből pl. csupán elégséges osztályzatot kapott, második korában németből csupán jót, s mikor később bölcsészdoktori szigorlatot tett, főtárgya a sémi nyelvek voltak, mellettárgya pedig a magyar irodalomtörténet és az indogermán nyelvészet.⁸

³ Kecskeméthy István: *Gyakorlati kommentár Márk evangéliumához*. Kolozsvár 1933. Utólagos megjegyzés, 315.

⁴ Ravasz László: *Dr. Kecskeméthy István*. = *Kecskeméthy Emlékkönyv*. 12.

⁵ Kecskeméthy István személyi iratai, 3. sz. okmány; lásd Nagy László: *Kecskeméthy István tanulói évei*. RSZ 1978. 135–143.

⁶ Uo. 137.

⁷ Ravasz László: *Dr. Kecskeméthy István*. 9.

⁸ Kecskeméthy István személyi iratai, 13. sz. okmány: Kérvény a bölcsésztudori szigorlat engedélyezése tárgyában. Lásd Nagy László, uo. 138.

Lelki és szellemi világának fejlődésére nagy hatással volt a kőrösi tanári kar, amelyikről Jókai azt írja: „az volt ám a tanári kar! A Fiastyúkban sincs annyi csillag, mint akkor Nagykőrösön volt”.⁹ Itt tanított Filó Lajos (1828–1905), Ádám Gerzson (1832–1906), Benkő Imre és mások. Nagy László szerint főleg Filó és Ádám Gerzson hatottak Kecskeméthyre.¹⁰ Filó teológiai alapelveként hirdette, hogy előbb keresztyénné kell lenni és azután teológussá. Ádám Gerzson a 48-as szabadságesszmények ápolását tartotta elsődrendű feladatának. Nagy László kutatásai alapján az is nyilvánvaló, hogy Kecskeméthy újságírói és szerkesztői indíttatását is itt kapta. Cikkezés és lapszerkesztő tanárai, valamint az Arany János nevét viselő önképzőkör hatására olyan filológiai ismeretekre tesz szert, amelyeknek felbecsülhetetlen hasznát veszi mint teológiai tanár, újságíró és közéleti személyiség. Feltételezhető, hogy Nagykőrösről hozza magával kolozsvári lapjának, a Kis Tükörnek a nevét is. A nagykőrösi gimnáziumban használtak egy *Hármas Kis Tükör* c. tankönyvet, amelyből ő is tanult.

A kollégiumi érettségi után, melyet 1884 júniusában tett le, folyó év őszén beiratkozott a budapesti teológiai akadémia hallgatói sorába. Nagy László a következőket írja Kecskeméthy teológuséveiről: „Sokfelé ágazó egyháztársadalmi és egyházi irodalmi tevékenységgel foglalkozó tanárai: Farkas József, Petri Elek, Szóts Farkas és Kenessey Béla liberális theologusok előadásait hallgatta. Kollokviumait pontos időben jeles eredménnyel tette le. Számára és tanulóársai számára nyitva állt a Ráday Könyvtár. Kecskeméthy István 1888-ban kiállított theologiai abszolutóriumát tanulmányozva, kapcsolatosan néhány fontos tény- és egyben értékmegállapítást kell tennünk. Szembetűnő Kecskeméthy rendkívül erős érdeklődése a Biblia és a bibliai tárgyak iránt. Valóban öttalentumos nyelvtelhetség. A nyelvek iránti élénk fogékonysága és odaadó szeretete nyomán képes volt behatolni a legkülönfélébb nyelvek bonyolult jelrendszerébe. A bibliai nyelvek organizmusát és nyelvi rendszerét behatóan megismerte. Otthonosan érezte magát a bibliai nyelvek világában. Nemcsak a grammatikát uralta, hanem elsajátította a nyelvek gondolkozási módját is. Szembetűnő a neveléstudomány terén elért sikeres előhaladása. Úgy látszik, az ifjú Kecskeméthy István tudatosan tekintett az eljövendő tudományos életpályára, a tanári hivatás felé. Theologiai végbizonyítványa érdemjegyei között csupán az egyházjogból találjuk az egyetlen jó minősítést. Míg a bibliai tárgyak területén kitűnő, addig a rendszeres theologiai tárgyak területén csupán jeles érdemjegyet szerzett. Úgy látszik, hogy tanárai közül leginkább a Hese-tanítvány Farkas József jóságos embersége, hívő keresztyén élete, az egyház iránti szeretete gyakorolt rá legmélyebb hatást. A racionalizmus terén a nagyenyedi Kovács Ödönt is túlhaladó Kovács Albert, aki a gyakorlati theologia tanára volt és nem szeretett prédikálni, hanem inkább az egyházpolitikai küzdelmeket tekintette életelemének, Kecskeméthy Istvánra egy taszító és egy vonzó hatást gyakorolt. Az a Kecskeméthy István, aki élete során odaadó lelkesedéssel prédikált, bizonyára visszautasította lelkében Kovács Albert gyakorlati theológiáját, de indításokat nyerhetett tőle az egyházpolitikai küzdelmekben való részvételre, mely a későbbiek során annyi keserűséget és csalódást okozott számára. Megragadhatta figyelmét Szóts Farkas egyháztársadalmi és szerkesztői aktivizmusa, továbbá az a spontaneitása, mely segítségével a legbonyolultabb kérdésekben is gyors és önálló véleményt tudott formálni. Petri Elek, aki főleg az egyházkerület és a theologiai akadémia pénzügyeiben sáfárkodott, aki kezdetben »az összes bibliai tudományok«, de Kenessey Béla meghívása után csak az újtestamentumi tudományok rendes tanára volt, félős, hogy nem tudta maradéktalanul kielégíteni Kecskeméthy Istvánnak a bibliai tudományok iránti sajátos szomjúságát.”¹¹

Teológiai tanulmányait 1888-ban fejezte be. 1888 szeptemberében tette le az első, 1889 októberében pedig a második lelkészképesítő vizsgát, mindkettőt jeles eredménnyel.

A teológia elvégzése után 1888 szeptemberétől 1890 októberéig Szász Károly dunamelléki püspök titkára lett, közben az 1888/89-es és 1889/90-es tanévben négy szemesztert hallgatott a

⁹ Törös László: *Arany János Nagykőrösön*. Kecskemét 1974. 100. és 106.

¹⁰ Nagy László, uo. 139. és 140.

¹¹ Uo. 140. és 141.

tudományegyetem bölcsészeti fakultásán. Az egyetemen latin nyelvet és irodalmat, görög nyelvet és irodalmat, magyar irodalmat, német irodalmat, arab nyelvet és irodalmat, szanszkrit nyelvet és az indogermán nyelvek ismeretét hallgatta. A bölcsésztudori szigorlatot 1890. május 17-én tette le „cum laude” minősítéssel keleti és összehasonlító nyelvészetből, valamint magyar irodalomból és indogermán nyelvészetből.

Az egyetemi tanulmányok befejezése és a doktorátus megszerzése után 1890-től 1894-ig az ifjú tudós lelkész budai helyettes lelkész lett. Ravasz László ezt írja róla: „Kecskeméthy István lelkében mindig ott lappangott a magányosság és az elhagyatottság érzése. Derült, nyílt, bölcs humorában csillogó volt a lelke, de azért volt benne valami mimózaszerűség. Valami el nem mondott fájdalom melankóliája suhant át néha ezen a fényen.”¹² Nagy László szerint Kecskeméthy „mimózaszerűsége és időnkénti fájdalmas melankóliája” kialakulásához két nagy csalódás járult hozzá, amely budai helyettes lelkész korában érte, az egyik közvetlenül doktori szigorlata után. „Kecskeméthy István már 1890 tavaszán pályázott a Dicsőffy József lelkésszé választása nyomán »ürességbe jött Ótest. Exeg. és Zsidó nyelvi tanszékre« a debreceni theológián, s bár Szász Károly püspök személyes levélben kérte fel a debreceni püspököt, hogy »a pályázót célja elérésében nagybecsű és döntő befolyásával, melyre ő minden tekintetben méltó és érdemes, elősegíteni s támogatni méltóztassék«, ez a pályázat előttünk ismeretlen okok következtében mégsem járt a kívánt sikerrel. Ez az első csalódása.

1894. október 16-i keltezéssel Szász Károly püspök meleg hangú atyai levéllel kereste fel a paksi parókián a már nős Kecskeméthy Istvánt, és tájékoztatta a budai önálló lelkész szervezésének és az állás betöltésének aktuális kérdéseiről. E levélből tudomást szerezhetünk arról, hogy Kecskeméthy István érdeklődött a budai lelkészi állás után, szeretne volna elnyerni azt, de levelelben Szász Károly püspök félreérthetetlenül közölte, hogy a gyülekezetnek más személy a jelöltje. Ez a második csalódása.”¹³

Nagy László fentebb említett kutatási eredményei, melyeket Kecskeméthy személyi iratainak adataival igazol, nemcsak Kecskeméthy örökös magányosságát magyarázzák meg, hanem arra is feleletet adnak, hogy miért fogadta el Kecskeméthy szinte egyből Szász Domokos erdélyi püspöknek az 1894. október 13-án kelt írásos meghívóját egy félévi enyedi „exmisszióra” és ezt követően az induló kolozsvári teológiai öszövetségi katedrára.

Kecskeméthy 1895. február 25-én érkezik Enyedre. Az enyedi fakultás ebben az időben egyik tanárát a másik után veszíti el. 1893-ban meghalt Józsa Zsigmond, 1894-ben Berde Sándor, 1895-ben Kiss Albert, s az 1894/95-ös tanévet már úgy kezdték meg, hogy a Fakultás vezetősége kénytelen volt egy negyedévet végzett diákra bízni a héber nyelv tanítását.¹⁴ Ez tette szükségessé azt, hogy Kecskeméthy minél hamarabb Erdélybe jöjjön s már az év elején, a kolozsvári Fakultás megnyitása előtt elkezdje munkáját Enyeden.

1895 őszén az új tanári karral együtt érkezik Kolozsvárra, s 1936. szeptember 1-én, 40 évi tanári szolgálat után, innen vonul nyugalomba. „A világtól félrevonuló pietista és a világ kellős közepében forgolódo politikai, a naiv, hiszékeny gyermeki lelkület és a mindenütt rosszat sejtő gyanakvás, a kemény szigor és az ellágyuló jóság, a fellegekben járó idealista és a gyakorlat embere, az ortodox bibliahívó és az Írást a kritika kíméletlen késével ízekre szedő tudós: mindez egy meglepő egységben és harmóniában” – mondja róla Gönczy Lajos igazgató az 1936/37-es tanévvizitó beszédében.¹⁵ Hosszú évtizedeken keresztül az erdélyi lelkészképzésben, a teológiai tudományos munkában és az egyházi közéletben olyan volt ő – Ravasz hasonlata szerint –, mint a fenyőfák közé plántált bükk.

¹² Ravasz László, *i. m.*

¹³ Nagy László, *uo.* 142.

¹⁴ Musnai László: *Dr. Kecskeméthy István.* 15.

¹⁵ *Értesítő* 1936/37.

II. A tudós tanár

1895-től nyugdíjba vonulásáig, 1936-ig folyamatosan látja el a Fakultás ószövetségi katedráját. Az 1912/13-as tanévtől az 1919/20-as tanévvel bezárólag a Fakultás igazgatói tisztségét is betölti. Ezt követően fokozatosan visszavonul a fakultási ügyek intézésétől. Erejét és idejét csupán a tanításnak szenteli. Sokszor magányosan üli végig a tanári gyűléseket, egy szót sem szól, s a húszas évek új tanári kara, a második kolozsvári tanárnemzedék tiszteletben tartja ezt a tartózkodó magatartását. A közte és a tanártársak között kialakult elvi, tudományos feszültségek tisztázására azonban sohasem került sor. Tavaszy Sándor, Imre Lajos, Gönczy Lajos, Nagy Géza, Maksay Albert az újreformatori teológia képviselői voltak. Ennek a teológiai irányzatnak az elfogadása Erdélyben nem ütközött különösebb nehézségbe, mivel Nagy Károly püspöki szolgálata megteremtette az előfeltételeket, azzal, hogy szorgalmazta a Heidelbergi Káté használatát, „biblikus irányba mélyítette el a gondolkodást és az ígehirdetést” – írja a volt Kecskeméthy-tanítvány Geréb Pál.¹⁶ Kecskeméthy viszont szükségtelennek ítélte a hitvallási iratokat. Teológiai gondolkodása a vallástörténeti iskolához állt közelebb, de benne mély nyomokat hagyott és nagy erővel tört fel a pietizmus, az ortodox biblikus kegyesség, amely hangosan is vallotta, hogy a hívő a Biblia alapján áll, Jézus Krisztusban él, róla tesz bizonyosságot.

Ha Kecskeméthy tanári munkásságát, irodalmi hagyatékát, tudományos tevékenységét vizsgáljuk, először is néhány elvi megállapítást kell megfogalmaznunk. Másodszor talán osztályozni, azaz szakterületekre kell lebontanunk azt a hatalmas tudományos örökséget, amely ezideig páratlan az erdélyi ószövetségi irodalomban.

a) Kecskeméthy munkásságának elvi értékelése

1. Mint tanár és tudós ember, Kecskeméthy mindenekelőtt a vallástörténeti iskola híve volt, sokszor egészen liberális és panteisztikus gondolkodású. A vallástörténeti iskola szerint a vallás az emberi lélek mélyében gyökerező lelki tevékenység. „Az emberek és népek sokfélesége magyarázza a vallás sokféleségét is – írja Geréb Pál. Ezek között a legmagasabb rangú képződmény a keresztyénség, amely azonban nem jelent minőségi különbséget a többi vallásokkal szemben.”¹⁷ Kecskeméthy is így nézte és vizsgálta mind az Ószövetséget, mind az Újszövetséget. Az egyes ószövetségi részeket gyakran összehasonlította a többi vallás tanításával és történeti eseményeivel. A hangsúlyt azonban minden esetben az illető textus vagy könyv vallásos értékére helyezte. Sokszor attól sem riadt vissza, hogy bibliai történeteket egyenesen mesének tartson, hogy bibliai könyvek hitelességét kétségbe vonja és versrészeket vagy sokszor verseket kihúzzon mint betoldásokat, amelyek nem hordozzák azokat a vallásos értékeket, amelyek a tökéletességre serkentik az emberi lélek minden tevékenységét.

2. Irodalomtörténeti és szövegelemzési munkásságában Kecskeméthy az erdélyi teológia úttörő formatörténésze és a történetkritikai módszer harcosszószólója. Szöveg- vagy írásmagyarázatában első helyen áll az illető szöveg formai, műfaji elemzése, valamint a történeti hitelesség kérdése. Mindezt szükségesnek és kedvezőnek tartja a már említett vallásos érdekekre nézve. „Az isteni kijelentés meg nem rendült következtökben – írja irodalomtörténeti bevezetőjében –, sőt annak történeti folyamata, a világban és egyesekben való működése, hogy úgy mondjuk, emberi, immanens oldala csak még világosabbá, a történelemben szinte kézzelfoghatóvá lett. A régiek az ő kissé tagadhatatlanul merev inspirációtanukkal és a bibliai könyvek betű szerinti hitelességéhez ebből folyó ragaszkodásukkal minden súlyt egyoldalúlag egészen a kijelentés isteni, transzcendens oldalára helyeztek, a történeti, immanens oldalát pedig elhanyagolták: most itt a visszahatás; ami azonban csak az utóbbit juttatja természetes jogaihoz, anélkül hogy az

¹⁶ Geréb Pál: *Kecskeméthy István ígehirdetése*. RSZ 1988. 576.

¹⁷ Uo. 575.

előbbinek árthatna. És így most már a hitelesség kérdése is egészen másként áll előttünk: nem az a kérdés, hogy ki írt valamely könyvet, hanem az, hogy mi van benne.”¹⁸

A történelmi módszer elkötelezett híveként hadat üzen minden más irányzatnak. Élesen bírálja az egyházi hagyományokat is. Szintén irodalomtörténeti bevezetőjében írja: „Az ószövetségi könyvek korára, szerzőire, keletkezésére vonatkozó régi egyházi hagyomány tulajdonképpen nem is volt hagyomány, mert a zsidó szóferim [írastudók] véleményén alapult, akik pedig a maguk részéről nem valami régi, szakadatlan és hű hagyományra alaptították véleményüket, hanem igen sokszor teljesen alaptalan kombinációkra, hozzávetésekre és félreértésekre. Ilyen félreértésen alapuló vélemény pl. az, hogy a Thórát Mózes írta volna. A Thóra természetesen teljesen mőzesi alapokon fejlődött, és a hagyomány mindig hangsúlyozta annak mőzesi eredetét; ebből született aztán az a vélemény, hogy tehát Mózesnek is kellett írnia. Ha mármost az ilyen alaptalan nézetek a kritika ostroma alatt megdőlnék, abból csak a történelmi igazságnak van haszna, az Isten igéjének pedig kára nincs. Az Igének nincs szüksége sem a szóferim támogatására, sem a modern kritika kíméletére; az megáll örökké.”¹⁹

3. Kecskeméthy magyar és sémi nyelvismerete és filológiai jártassága szinte páratlan a hazai szakirodalomban. „Ámulva szemléljük – írja Széles Mária –, hogy az apparátust nélküli Biblia szövegében milyen otthonosan mozog, pontosan ráutal az egyes nyelvtani struktúrára, emendál a különböző fordítási variánsok egybevetése alapján, és a szinonimák széles skáláján keresi a nyelvünk szellemének legjobban megfelelő kifejezéseket.”²⁰ Figyel a kijelentést hordozó szöveg irodalmi sajátosságaira, a megértés érdekében felhasználja kora archeológiai és történelmi kutatási eredményeit. Arab nyelvismerete, valamint a Szentföldön tett utazása alkalmával végzett kutatásai nagyban hozzásegítették ahhoz, hogy a prófétai és a lírai szövegek elemzésénél figyelembe vegye egyfelől a héber költészet, másfelől a magyar költészet poétikai sajátosságait. „Nagy hozzáértéssel állítja vissza az egyes héber verssorokat és versszakokat, ahol kötött az eredeti szöveg. Ilyenkor látszik meg, hogy mennyire óvatos és milyen körültekintő, de a tudós alázatával biztosan tud tájékozódni az írott Ige mélységeiben és magasságaiban.”²¹

4. Vallástörténelmi, metafizikai gondolkodása, történelmi kritikai-tudományos módszere ellenére is Kecskeméthy „a hit embere”²² volt, a Biblia iránt elkötelezett és hűségese tanítvány. Számára Jézus volt a fontos, és a vele való találkozás, amelynek egyedüli kezdeményezője Jézus maga. Az emberi bizonyágtétel, amely hathatós és közérthető kell hogy legyen, csupán eszköz ebben a találkozásban, amelynek eredménye a megtérés, az emberi élet teljes megújulása. „A Szentírás szerint a hit átlépés a kiszámíthatóságok világából az isteni meglepetések világába – mondja Gönczy Lajos Kecskeméthy felett tartott búcsúbeszédében. – A hitnek ez az uralma tette őt olyaná, hogy most, amikor hálás szívvel, könnyes szemmel arra visszanézünk: az őstamentumi pátriárkák jutnak eszünkbe. Az ismeretlen messzeségből jövő és az ismeretlen messzeségbe menő örök nomádok, akikben minden, ami őket nagyá tette, hitből való volt.”²³ Kecskeméthy pietizmusa mint kegyességi létforma és öntudatos Jézus-szeretete liberálisnak tűnő történelmi-kritikai írásait is a hitre nevelés és a keresztyén élet alakításának szolgálatába állítja. A hitnek ezt a mélyről jövő kiadását és szétsugárzását érezték előadásában azok a lelkesznmzedékek, amelyek 41 évi tanársága idején az ő vezetésével ülték körül az Ige asztalát.

b) Kecskeméthy tudományos munkásságának szakterületei

Ha figyelembe vesszük a szinte könyvespolcot kitevő nyomtatásban megjelent könyveit, tanulmányait, egyéb írásait, valamint azt a kilencsáknyi iratanyagot, amelyet dr. Máthé Ákos

¹⁸ Kecskeméthy István: *Bevezetés az őstamentumba*. Kézirat a Theologus Kör kiadásában. Kolozsvár 1909–1910. 8–9.

¹⁹ Uo. 11.

²⁰ Széles Mária: *Kecskeméthy István, a bibliafordító*. RSZ 1988. 564.

²¹ Uo.

²² Gönczy Lajos: *A hit embere. Dr. Kecskeméthy István koporsójánál*. RSZ 1938. 217–222.

²³ Gönczy Lajos, *i. m.*

marosvásárhelyi főorvos, Kecskeméthy fogadott leányának, Máthé Erzsébetnek örököse 1972-ben, Máthé Erzsébet halála után az Erdélyi Református Egyházkerület Gyűjtőlevéltárának,²⁴ illetve a Teológia Könyvtárának adott át, nehéz dolognak látszik Kecskeméthy szétágazó tudományos tevékenységének szakterületenkénti behatárolása. Kecskeméthy István az erdélyi tudományos életben legalább két olyan szakterületen fejtett ki páratlan tevékenységet, amely őt ténylegesen is a transzilván tudományos élet igazi pátriárkájává avatja. Az egyik a kommentár-irodalom, a másik a bibliafordítás.

1. Erdélyben, és általában magyar nyelvterületen, Kecskeméthy az ószövetségi kommentár-irodalom úttörője. Mint szövegmagyarázó azonban nemcsak az Ószövetséggel foglalkozik, hanem az Újszövetséggel is. 1912-ben jelenik meg az Ámós könyvéhez írt kommentárja, 1913-ban a Hóseás, 1914-ben a Mikeás és Sofóniás, 1915-ben a Náhúm, Aggeus és Zakariás, 1926-ban a Jósias törvénykönyvének, 1927-ben a Deuteronomiumnak, 1929-ben Malakiás, 1930-ban Jónás és Habakuk, 1931-ben Abdiás és Jóel és 1933-ban Márk evangéliumának kommentárja. Az Ézsaiás 1–12. részeihez írt kommentárja, valamint számos más bibliai rész magyarázata a mai napig kézírásban heverő munkája.²⁵ Hasonló mostoha sorsuk van kurzusként fennmaradt ószövetségi irodalomtörténeti és biblika-teológiai írásainak.

Kecskeméthy mint írásmagyarázó először is jól ismeri a Biblia nyelvét és a rokon sémi nyelveket. Valósággal benne él a szövegben. A szöveget versről versre fordítja és magyarázza, s amikor kihúz versrészeket, megjegyzi, hogy ez vagy az a szó vagy mondat „törlendő”, vagy a magyarázatban átugrik mondatokat, az igei üzenet közérthetőségéért teszi. Nem akarja csorbítani a kijelentést.

Mint tudós, aki egy életen keresztül tanult és tanított, jól ismeri kora szakirodalmát. Az európai szakirodalmat gyakran idézi írásaiban, hivatkozik az egyes szerzőkre, helyesli és tovább fejtegeti azok megállapításait, de sokszor cáfolja őket, vitatkozik velük, van egyéni véleménye, s azt meri elmondani. Mindezt a tudós fölényével és a gyermeki hit alázatával teszi. Irodalomtörténeti gondolkodására főleg E. Reuss 1881-ben megjelent könyve, a *Die Geschichte der Heiligen Schriften Alten Testaments*, valamint G. Wildeboer 1905-ben megjelent műve, a *Die Literatur des Alten Testaments* volt nagy hatással. A kommentárjaihoz felhasznált irodalom csupán alátámasztja azt, hogy Kecskeméthy írásmagyarázata nem regionális jelenség. beletagolódik kora európai, főleg német nyelvű szakirodalmába. Az egyes könyvek magyarázatánál előszeretettel hivatkozik C. Orelí, K. Marti, W. Nowack, Fr. Delitzsch, B. Duhm írásaira.²⁶

Teológiai gondolkodásának és írásszemléletének fejlődésében főleg Duhm két műve játszott fontos szerepet. 1875-ben jelent meg *Theologie der Propheten als Grundlege für die innere Entwicklungsgeschichte der israelitischen Religion*, 1892-ben pedig *Das Buch Jesaja übersetzt und erklärt* c. munkája. Duhm úgy tekint a prófétákra, mint a kijelentés „organumaira” A próféták ige-hordozók, akik Izráel vallását a „természet szférájából” az „éthosz síkjára helyezték” Duhm befolyására Kecskeméthy is az erkölcsi és etikai felemelkedést, a tisztább és szellemibb

²⁴ Sipos Gábor: *Kecskeméthy István irathagyatéka*. RSZ 1988. 586–587.

²⁵ Tökés István: *Az exegézia Kecskeméthy*. RSZ 1980. 113–118. Közli Ézsaiás exegézisét.

²⁶ Széles Mária könyvészete. Kecskeméthy görög nyelvű Ótestamentuma: *Vetus Testamentum Graece*. Lipsiae 1855. Latin nyelvű Ótestamentuma: *Biblia Sacra Vulgatae editiones Parisis*. 1891. Újszövetségi görög Bibliája: A. T. C. Tischendorf: *Novum Testamentum Graece*. Lipsiae 1859. Szókönyvei, konkordanciái: Körösi Mihály: *Magyar Concordancia, avagy az Ó- és Újtestamentum Mutató Tábla*. Győr 1788. S. Mandelkern: *Veteris Testamenti Concordantiae*. Lipsiae 1896. O. Zöckler: *Handbuch der theologischen Wissenschaften in encyclopädischer Darstellung*. I–IV. Nördlingen 1899.

A felhasznált kommentárirodalomnak csak néhány kötetét találjuk meg hagyatékában a P. Lange, K. Starck – O. Zöckler és a Keil–Delitzsch sorozatokból. Az 1912–1931 közötti években írt *Kommentár a Tizenkét próféta könyvéhez* című munkájának könyvészete meggyőző arról, hogy mennyire ismeri korának főleg német nyelvű irodalmát: C. Orelí: *Die Propheten Jesaja und Jeremia in kurzgefasster Kommentar zu den heiligen Schriften Altes und Neues testament*. Nördlingen 1877. K. Marti: *Kurzer Handkommentar zum Alten Testament*. Tübingen 1904. W. Nowack: *Handkommentar zum Alten Testament*. Tübingen 1904. W. Nowack: *Handkommentar zum Alten Testament*. Tübingen 1910. F. Delitzsch: *Das Buch Jesaja*. Leipzig 1889. B. Duhm: *Das Buch Jesaja übersetzt und erklärt*. Basel 1892 (RSZ 1988. 573.).

értékek keresését tűzi ki kutatása céljául. Mindezt nem önmagáért teszi, hanem az isteni üzenet minél közvetlenebb megszólalásáért.

2. Hazai irodalmunkban Károli Gáspár mellett Kecskeméthy joggal emlegethetjük mint a „nagy bibliafordítót”. Ha semmi mást nem tett volna földi pályafutása alatt, csak azt, hogy lefordította magyar nyelvre a teljes Bibliát, akkor is a tudományok panteonjában lenne a helye.

Kecskeméthy bibliafordítói munkássága egyfelől része az ő tudományos munkásságának, de éppúgy hozzátartozik ehhez a belmissziós egyletek tárgyalásokat kezdték az angliai Brit és Külföldi Bibliatársaságok elnökségével, hogy támogassák egy új magyar bibliafordítás kiadását. Ebből a kezdeményezésből született meg Kecskeméthy Márk evangéliumának fordítása, amely 1903-ban *Örömhír a mi Urunk Jézus Krisztusról* címmel jelent meg. 1904-ben a Római levél fordítása látott napvilágot Budapesten: *Levél a római keresztyénekhez*, 1910-ben Zilahon a *Zsoltárok első könyve*, 1931-ben pedig a teljes *Újszövetség* fordítása.

Szász Károly püspök felkérésére Kecskeméthy bekapcsolódott a Szentírás revideálását végző bizottsági munkába. Rá várt az Ószövetség történeti könyveinek revideálása. Ezt a munkát, melynek alapja a Szenczi Molnár Albert által gondozott hanaui szöveg volt, 1898-ra készítette el. A teljes revízió 1905-re készült el, és 1908-ban jelent meg. Ez a munka kedvet adott Kecskeméthynek, hogy önállóan is hozzákezdjen a teljes Ószövetség lefordításához. Kéziratának feljegyzései szerint 1929. június 23-án kezdte el a fordítást, és 1934. szeptember 14-én este 1/2 9-kor fejezte be.

Fordítói munkájának beszédes dokumentuma a hagyatékában fennmaradt munkabiblia, amit Széles Mária ismertetett részletesen a Református Szemlében (1988, 561–574.). Ezt a munkabibliát úgy köttette be, hogy minden lap után egy fehér lap következik. Ezekre a lapokra írta exegetikai és fordítói megjegyzéseit. Munkabibliája apparátus nélküli, punktfírozott szöveg csupán a K^otib és a Q^orj feltüntetésével. Ez a kiadású Biblia 1865-ben jelent meg Londonban. A BHK első és második kiadását bizonytalán ismerte, de ezeket sem a fordításnál, sem az előadásain nem használta. Fordításának összehasonlítási alapja a Váradai Biblia, a Komáromi Csipkés György Bibliája, valamint a Károli Gáspár fordítása volt.

Bibliafordítása gazdagságának és szépségének szemléltetésére idézzük az alábbi példát, valamint Széles Mária hozzá fűzött méltatását.⁷⁷

Pl. 1Móz 2,7 – az ószövetségi antropológia klasszikus locusa – így fordítja:

„Akkor alakította az Úristen az embert a talajból
vett porból és életlehelletet fújta az orrába;
Így lesz az ember élő lény.”

„Fordítása megszüntet minden dichó- vagy trichotomikus emberszemléletet, amely plátóni és neoplátóni hatásként jelentkezett a dogmatörténet folyamán és meghatározta a református dogmatikai terminológiát is. Kecskeméthy már a század elején annak az egyedülálló ószövetségi antropológiai felfogásnak képviselője, amely a teremtett embert a test-lélek elválaszthatatlan egységében szemléli, amint ezt a NEFES névszó az eredeti szövegben kifejezi. Fordítása szerint a teremtett ember: élő személyiség, perszóna, egyéniség (NEFES CHAJJÁH). Antropológiai állásfoglalása egybehangzó a jelenkori teológiai embertan képviselőivel, akik éles határvonalat húznak a Szentírás bizonyágtétele és a filozófiai spekulációk között.”

Kecskeméthy ószövetségi fordítása nem jelent meg nyomtatásban. Sem a háború kitérőse előtti évek, sem a háború utáni időszak nem tette ezt lehetővé. A kéziratot az Erdélyi Református Egyházkerület Gyűjtőlevéltára őrzi, 1984 lapon megtalálható a letisztított bibliafordítás Mózes első könyvétől a Római levél 1. részének 9. verséig. „A szöveg – írja Sipos Gábor – a

⁷⁷ Széles Mária, uo. 566.

Kecskeméthy jellegzetes apró betűs, de jól olvasható kézírásában áll előttünk. Széles margóján fordítási változatok, megjegyzések olvashatók, ugyanide kerültek a kontextusok is.²⁸

III. Krisztus igrice

A belmisszió a Jézus által rendelt misszió egyik fontos része. Célja: az evangélium terjesztése. Míg a külmisszió a pogányokhoz akarja eljuttatni az evangéliumot, addig a belmisszió az egyházon belül végzi munkáját, és a névleges keresztyéneket, a közömbösöket és a bűnben élőket akarja részeltetni az evangélium áldásaiban. „A belmisszió a hit jézusi növelése és az erkölcsök jézusi nemesítése az egyházon belül.”²⁹ Tehát: hiterjesztés és ugyanakkor evangelizáció. Erkölcsnemesítése lényegileg az erkölcsileg elhanyagolt emberiség etizálása. Olyan mozgalom, amely Jézus és az evangélium erejével dolgozik. Központja, életgyökere és éltető lelke: a Biblia. „Evangélium nélkül nincs se hitnövekedés, se erkölcsi nemesedés, mert hiányzik az újjászülő és megszentelő magasabb erő” – írja ugyanannak a cikknek a szerzője.

A belmisszió, noha angol és német talajról érkezik hozzánk,³⁰ párosul a mi sajátos népies kegyességünkkel, amely évszázadok során magába szívta a „hagyományos és tiszta keresztyén tudományt, hitvallásokat, káték bölcsességét és hitét”,³¹ s a 20. és 21. századot az új reformáció századává teszi, amelynek feladata: a hit által felébresztett, illetve megtermékenyített élet kisugárzása. Ez a kisugárzás történik meg: 1. az *igehirdetésben*, melynek nélkülözhetetlen helye a templom, de a templomból kilépve a család és a belmissziós egyesület is; 2. a *könyörülő szeretet gyakorlásában*, vagyis a diakóniában, amelynek címzettjei: a gyermekek, a betegek, az elesett nők, a hajlék nélküli ifjak és az iszákosok; 3. a *megtartó szeretetnek gyakorlásában*, vagyis a lelki gondozásban, amelynek elsődleges eszköze: a családlátogatás.

Kecskeméthy Szabó Aladár református teológiai tanár munkásságának hatására ismerkedik meg a belmisszióval még diákévei alatt. A belmisszió egész programja idegenül hatott a hazai liberális egyházban, de Kecskeméthy mint Krisztus foglya és igrice vállalta ezt a harcot. Alig érkezik Kolozsvárra, s már 1895 novemberében és decemberében minden szerda este a „felolvasó estén” előadást tart. Ezeknek az estéknek célja: előkészítés karácsonyra. Fő témájuk: Jézus korának uralkodó eszméi. Bekapcsolódik az úgynevezett vallásos estélyek szervezésébe és az egyes műsorok összeállításába.

1896-ban megszervezi az Evangéliumi Szövetséget. A Protestáns Közlöny éles hangú bírálata, hogy tudniillik a belmisszió képviselői ultramontánok, nazarénusok és szocialisták, Kecskeméthy a Protestáns Egyházi és Iskolai Lap 1896. évi 27. számában válaszol: „Aki az evangelizáció ellen harcol, saját egyháza ellen harcol.” Bírálja azokat a lelkészeket, akik figyelmen kívül hagyják a reformáció jelentékeny történelmi és teológiai vívmányait, közelebbről az egyetemes papság elvét. Kecskeméthy szerint a belmissziót bírálóknak és támadóknak az fáj, hogy „a választmányba 3 földműves, 1 szabó meg egy csizmadia is beválasztott, s a vallásos estélyen egy földműves imádkozott (hátha még azt tudná a mérges cikk nemes haragú írója, hogy egy másik földműves meg beszédet tartott), szóval azért, hogy most már a földművesek, s horrendum dictum, még a csizmadiák is felvételtek a »világi papok« közé...” Ebben a cikkben többről van szó, mint Kecskeméthy egyetemes papságról való felfogásáról. Itt a szerző szociális és ekleziológiai gondolkodása szólal meg. Az Evangéliumi Szövetség célja, írja ugyanabban a cikkben: „hogy a hit a gyakorlatban valósuljon, hogy az evangéliumi egyházak felvirágozzanak, hogy az evangéliumi igazságok terjedjenek” Távlati programja pedig: tagok gyűjtése; a tagok helyi belmissziós egyesületté való szervezése és egy központi belmissziós egyesület alapítása, amely a helyi egyleteket irányítsa, vezesse és erősítse.

²⁸ Sipos Gábor, uo. 587.

²⁹ Sz. F. *A belmisszió lényeges mozzanatai*. PEIL 1901. 42. sz. 657.

³⁰ B. Pap István: *A belmisszió története*. PEIL 1905. 761, 775, 793, 809.

³¹ Ravasz László, i. m. 10.

A Protestáns Közlöny és a Protestáns Egyházi és Iskolai Lap belmissziós vitájába bekapcsolódik a Sárospataki Lapok, valamint a Debreceni Protestáns Lap is. 1897-ben ez utóbbiban Ferencz Gyula vezércikke támadja Szabó Aladárt és a belmisszió képviselőit. Kecskeméthy a Protestáns Egyházi és Iskolai Lapban³⁰ foglal állást a vádakkal szemben: „Mindaddig, amíg ennek az egyháznak hivatalosan elfogadott hit- és cselekedetbeli normája a Biblia, hitvallása a Helvét Hitvallás, addig nemcsak az örök isteni igazság, hanem a földi jog és igazság értelmében is mi vagyunk a református egyházban itthon, ahonnan minket sem ki nem tessékelhetnek, sem ki nem üldözhetnek... Kérek azért minden gondolkodó embert, gondolja meg lelkiismeretesen, mi válik az egyháznak javára: alapigazságainak érvényesítése-e, vagy pedig azok elföldelése, vagy épp aláaknázása? és úgy foglaljon állást mellettünk vagy ellenünk, de határozottan és cselekedetekkel.”

1900-ban Kecskeméthy megszervezi a Keresztyén Munka egyletet, majd az Evangéliumi Munkások Erdélyi Szövetségét. Mindkét egylet munkaprogramja ugyanaz: Jézus megismerésére vezetni az embereket s beépíteni őket Jézus szolgáló életébe, a diakóniába és a vallásos folyóiratok terjesztésébe (Kis Tükör, Koszorú, Téli Újság, Mustármag, Olajág, később 1903-tól Ébresztő, Keresztyén Nők Lapja – mint az Olajág folytatása –, Napsugár, s 1924-től az Evangéliumi Munkás).

Kecskeméthy a belmisszió által meghirdetett ébredés lelkes híve. Tudományos munkássága mellett (teológiai tanár, tagja a Magyar Protestáns Irodalmi Társaságnak 1896–1908 között, az Erdélyi Egyházi Értekezletnek, a Lorántffy Zsuzsanna jótékonyági nőegyletnek, a Református Ifjúsági és budai Nőegyletnek, rendes tagja a Magyar Történelmi Társulatnak. 1908-tól egyházkerületi közgyűlési tag, 1911-től a budai Nagypénteki Társulat tiszteletbeli tagja) ír, lapot szerkeszt, evangelizál. 1896–1903 között 6 éven keresztül feleségével, Irmával együtt pásterolja a monostori reformátusok alakuló gyülekezetét. Rendszeresen tart istentiszteletet és bibliórát a gyülekezet mai templomának elődjében, a monostori Kisgereblye utca 12. sz. alatti földészházban.³¹ 1893–1907 és 1926–1936 között a Kis Tükör képes családi hetilapot szerkeszti. 1897-ig mint felelős szerkesztő (főszerkesztő Szócs Farkas), 1897-től pedig mint felelős szerkesztő és laptulajdonos. 1903–1907 között szerkeszti a Napsugár c. folyóiratot, amely nem más, mint a serdülő ifjúság Kis Tükre. Kecskeméthy benne élt a Biblia világában. Dogmákat tört össze, és helyükbe újakat állított. De amikor az ifjúságról és a gyermekekről volt szó, akkor nem dogmatizált, nem prédikált, hanem rövid, sokszor banálisnak tűnő történetek elbeszélésével vezette el a gyermeket az evangéliumi igazságok megtanulására és befogadására. Ez azt igazolja, hogy hibátlan bibliaismerete mellett kiváló ismerője a gyermeklélektannak, nevelni tudja a gyermeket (lásd *Légy barátságos, A három rosta, Melyék a király, A büszke pontocska szomorú esete, Egy kapitány, aki nincs kész az útra* stb. c. elbeszéléseit). Kecskeméthy ifjúsági lapszerkesztői munkáját Bíró Mózes méltatja.³⁴

A művelt közönség számára szánja a *Jézus útja* (Tíz gyakorlati bibliamagyarázat a művelt közönség számára. Kolozsvár 1898) c. művét, amelyet Gergely Antal így méltat: „Írójuk igazi dates. Költő és pap egy személyben. A próféta hite, a költő nyelvbéli szépsége, gazdagsága, a bölcsész finom analysisa az, ami a könyvben mindenkit meg kell hogy ragadjon... ami Bánk bán a magyar tragédiában, ami az Ember Tragédiája a drámai költemény terén, az Kecskeméthy Jézus útja egyházi beszédiradalmunk terén... Egy nagy-nagy kornak az epilógja ez a két beszéd (a 7. és 8. Főalak: Keresztelő János, aki Jézushoz vezet 2 tanítványát). Igazi Götterdämmerung.”³⁵

Hasonló céllal lát napvilágot 1905-ben Kolozsváron a *Kezdetben* c. mű, melyben Kecskeméthy 48 bibliamagyarázatot közöl. A Genesis egészét magyarázza azzal a szándékkal,

³⁰ 1897. 8. sz. 125–126.

³¹ Aracs István: *A Kolozsvár-monostori református templom története*. 1914. 21–22.

³⁴ Dr. Kecskeméthy István, *mint az első magyar evangéliumi lapszerkesztő*. Kvár 1939.

³⁵ PEIL 1898. 36. sz. 581–582.

hogy az istentiszteletben meghonosodjék a bibliaolvasás és magyarázás akkor, amikor sok gyülekezetben vasárnap délután a prédikációt csupán az imádság pótolja.

Az evangelizáció ügyét szolgálják a Koszorú-füzetek is, melyeket a Magyar Protestáns Irodalmi Társaság adott ki. A füzetek szerkesztője és számos traktátus írója maga Kecskeméthy (pl. *Az ezüst szív* c. kisregényé). A Koszorú V sorozata (41–50. füzet) 1899-ben jelent meg, melyről ezt írja Várad F. a Protestáns Egyházi és Iskolai Lap 2. számában: „a traktátusban sem nem pusztá okulást, se nem pusztá szórakozást, hanem valláserkölcsi épülést keres a lélek; éppen ez különbözteti meg a traktátust, mint sajátos műfajt, egyfelől a pusztán ismeretterjesztő népies iratoktól, másfelől a tisztán mulattató népies szépirodalomtól.” A Koszorú célja: „az evangéliumi keresztyén hitnek és életnek tervszerű építése és nemesítése”

IV. Én vagyok a Kis Tükör

Kecskeméthy belmissziós programjának, igehirdetésének, evangelizációjának és pasztorációs munkájának leghívebb és legbeszédesebb tanúja a Kis Tükör, mint képes családi hetilap, mely hetente egyszer, szombat napon jelent meg. A lap szándékát, szerepét és hivatását az 1899. évi 1. szám vezércikke fogalmazza meg a leghitelesebben: „Könnyet török, mosolyt hintek, vigasztalást szólok. Országszerte, palotában és kunyhóban egyaránt örömmel várnak engem, mert én vagyok a Kis Tükör újság nem a magam portékáját árulom, nem emberi bölcsesség pislogó mécsénél világítok: a mindenhátró Úr Krisztus követe vagyok én.” Az 1932. évi január 2-i száma pedig így mutatja be a lapot: „A Kis Tükör egészen egyedülálló lap a maga nemében. Mi nem csak olvasmányt akarunk adni, nem csak kegyes érzelmeket ébreszteni és táplálni, mi Jézus élő igazságát akarjuk a sok mindenféle vallásosság sok mindenféle kegyeszei közül kiszabadítani és mind a magán-, mind a közéletben érvényre juttatni és hatóerővé tenni.”

A lap 1893–1907 és 1926–1936 között jelenik meg. Körülötte szerveződik a Kis Tükör olvasók evangéliumi egylete, melynek feladata, mint általában minden belmissziós egyletnek, a Kis Tükör terjesztése és népszerűsítése. 1906-ban pl. bráiljai, bécsi, mentonei, derscai, edinburghi, amerikai, ploie'ti-i, westfáliai, korszuncskojei és tescheni megrendelőknél is megküldik a Kis Tükört.

Kecskeméthy kezdetben felelős szerkesztő, később laptulajdonos, és volt idő, amikor munkatársak hiányában minden rovatot ő szerkesztett. 1907-ben részben személyét ért sérelmek, részben pedig anyagi gondok és nehézségek miatt beszüntette a lap kiadását. 1907. december 28-án az 52. számban a vezércikk, a *Búcsúszó* bejelenti, hogy a lap nem jelenik meg többet. Tengődhetett volna tovább is, „de mi azt óhajtjuk, hogy végre igazi erőteljes élet támadjon a tengődés helyébe”

Csupán 1926. február 20-án indul újra a lap: „Életünk 33 évében, működésünk 16-ik évfolyamában ismét bemutatjuk magunkat – írja töretlen hittel a *Bemutatkozás és ismerkedés* c. cikkben –: mi vagyunk a Kis Tükör. Akik voltunk, azok leszünk. 18 évig nem szüneteltünk, nem is aludtunk, csak álmokat álmodtunk. És felébredtünk, hogy tovább lássunk álmokat és csodákat. Hogy ti is lássatok.”

A Kis Tükör olvasásakor először is szembetűnő az a mély vallásos hang, amelyet megszólaltat, s amelyben nem az elméleti hitéletet határozza meg, hanem a hit és a hit megélésének jellemalakító és társadalomformáló erejét, mely az elméletiesség önállóságával szemben azt a gyakorlatot jelenti, melyet élni: krisztusi parancs. „A továbbhaladás útja most már, amit mindenki szükségesnek tart – írja Kecskeméthy 1932. január 26-án a *Szerkesztő üzenetében* –, újabban két irányban indult. Az egyik iránynak, melyhez a különböző belmissziói munkák, bibliakörök és szövetségek tartoznak, az a nyilvánvaló célja, hogy a keresztyéneket jó kálomistákká tegye. Ezt az irányt képviseli az egész mai kegyes keresztyén irányzat. A másik irány ezzel szemben úgy látja, hogy nem a külső keresztyénség a fő, hanem: JÉZUS. Ennél fogva azért küzd, hogy az

emberek egyenként is, társadalmilag is Jézusnak tiszta, szent, örvendező és boldog életét éljék. Ezt az irányt a Kis Tükör képviseli tisztán.”

A Kis Tükör nemcsak tartalmilag általában, hanem szerkezetileg is figyelemre méltó. Kecskeméthy rátermettséggel tudja egybeválogatni az írásokat. Az első rovatban *a vezércikk* jelenik meg, amelyet többnyire ő szerkeszt. A vezércikk evangéliumi, hitvalló és tudósító írás, melyből Kecskeméthy Krisztus-hite szólal meg. 1932. január 9-én pl. a pápa karácsonyi körlevelére válaszol az egy akol és egy pásztor kérdésének felvetésével kapcsolatban. Válaszában evangéliumi tisztánlátása szólal meg társadalmi problémák összefüggésében: „Hiába, tanokra nem lehet egységes és élő társadalmat építeni: csak egymással élesen szemben álló, haereticus, egymás májába vájó társadalomtöredékeket, szektákat, amint azt a vallási téren látjuk... Hiszem, hogy a világ társadalmisítása az a nagy ígélet, mellyel terhes a mai idők méhe, és a maga idejében meg fog születni: ezt hozza a jövő.” Ez a prófétaei előrelátás abból a hitből táplálkozik, melyet így fogalmaz meg ugyanazon év december 24-én a *Karácsonyi üzenetben*: „Az Isten nekünk sokkal nagyobb bölcsességet akar adni, mint a világi bölcsék egész bölcsességének összessége: nagyobb hatalmat, mint a világi hatalmasok minden hatalmának összessége; és ezt mind itt tette le a betlehemi jászolbölcsőben. Ezért küldi most ezt a karácsonyi üzenetet: jertek Jézushoz, legyetek újra gyermekek Őáltala, Őbenne és Ővele mindörökké.”

A „Mi hír a nagyvilágban” című rovatban külföldi híreket közöl: kormányváltásokról, építészeti újdonságokról, természeti katasztrófákról, humoros eseményekről, de főleg: a külföldi misszió eredményeiről. (Pl. az 1901-es számokban közli Szabó György *Történetek a kínai hittérítők életéből* című sorozatát.)

Külön rovatba foglalta a hazai eseményeket: „Mi hír az országban” Ez a rövid rovat öleli fel az országgyűlési tudósítást, a képviselőválasztások értesítőjét, az egyházi eseményeket, a kultuszörvény-javaslatokat, valamint azokat az eseményeket, amelyek folyóórákról, valutaingadozásról, időjárásról és általános mezőgazdasági tudnivalókról tudósítanak.

„A költemények és tárcák” rovatban verseket és tárcákat közöl, melyeket a századforduló vallásos irodalmából válogatott. „A Kis Tükör regénytára” rovatban pedig folytatásos elbeszélések jelennek meg. Ezt a rovatot egészíti ki a lap könyvismertetése, melynek célja: az újonnan megjelent vallásos irodalom népszerűsítése.

Minden újság hátlapján külön rovatot alkotott a heti bibliaolvasmány: *Útmutató a Bibliának naponkénti olvasásához* címmel. Sokszor csak a textusokat tünteti fel, de több esetben rövid magyarázatokat is közöl, melyek exegetikai tisztánlátásról és gyakorlati érzékről tanúskodnak.

Az „Életnek kenyere” rovatban rövid prédikációk jelennek meg, amelyek elmélyítik és alkalmazzák a textust.

Kecskeméthy egész lapszerkesztése a nagy célt szolgálja: a TÖKÉLETESSÉGET. Azt a tökéletességet, amelyet az embernek el kell érnie az önmaga és mások ellen vívott lelki és szellemi harcban. De ez nem a nagykorúság maximuma, nem az, amit a felvilágosodás programként hirdet, sem nem a szekularizált ember egzisztenciális gondolkodásának célja, mert a történelem minden meghirdetett és megharcolt tétel után oda tér vissza, hogy az ember nem lehet tökéletes. Kecskeméthy belmissziói munkájában, bizonyágtételében, lapszerkesztésében, egylet- és bibliakör-vezetésében a TÖKÉLETESSÉG a megtapasztalt kegyelemből fogalmazódik meg és terem új programot. „Csak azt mondd meg – írja 1926. február 20-án a *Lehet-e ember tökéletes* című cikkben –, tökéletes gyermek vagy-e, tökéletesen átadtad magad Jézusnak? Ha igen, akkor tökéletes ember vagy, mert akkor benne vagy a szentek tökéletes egységében. Gyarló vagy, hiányos vagy, üres vagy, semmi vagy magadban véve, de a Jézussal való egységben erőt, kiegészítést, teljességet és örök időkre szóló jelentőséget nyersz: TÖKÉLETES vagy!”

*

Kecskeméthy István 1938-ban hunyt el. A Teológia dísztermében ravatalozták fel. Temetésén Dr. Gönczy Lajos, a fakultás akkori igazgatója hirdette az Igét. A hit emberét, az örök nomádot,

a tudósok patriárkáját temette Erdély. „Nincs senki ebben a teremben, aki akarva-akaratlanul tőle valamit át ne vett, el ne tanult volna és így ne kötné valami lelki szál Kecskeméthy Istvánhoz. Mégis ő ma is éppen olyan idegenként lép ki ebből az intézetből és minden földi kötelékből, mint amilyen idegenként 43 esztendő előtt ide belépett. Azóta nemzedék nemzedék után ült lábainál, nemzedék nemzedék után tett erőfeszítéseket, hogy vele összekapcsolódják, hogy őt teljesen megismerje, hogy magáévá tegye lelkét, de ő megmaradt annak a magános embernek, akinek az egyéniségében mindig és mindenkinek számára volt és maradt valami megismerhetetlen, megközelíthetetlen titok. Valami, ami emlékeztetett arra, hogy Kecskeméthy István, bár az egész idő alatt lakást is csak a nyugalomba vonulásakor cserélt, mindig egy ősnomád volt, aki theologiai felfogások, baráti és munkaközösségek berkeiben, tanítványok seregei között soha meg nem telepedett, hanem vándorként, idegenül csak áthaladt egy ezeken túl levő cél felé. Nomád, akinek megtelepedése mindig a sátorverés benyomását tette, akinél nem volt meglepő, ha holnap-holnapután üresen, elhagyatottan találtatott tegnapi táborozásának a helye, ahol pedig állandóan megtelepedni látszott.”¹⁶

Kecskeméthy István teológiai munkássága

A próféták tanúságtétele hivatásukról és adományaikról. PEIL 1888. 1387, 1420, 1457, 1484, 1515.

Párhuzam a Krónikák, Sámuel és Királyok könyvének elbeszélései között. PEIL 1888. 810, 841, 879, 905, 939, 972, 1006.

Az Énekek éneke. PSZ 1890. 104. Klny. Bp. 1890.

A farizeusok. PKz 1896. 23, 32.

Csevegés a logosról. PEIL 1897. 455, 470.

Jézus útja. Gyakorlati bibliamagyarázatok. Kolozsvár 1898.

Máté evangéliumának magyarázata. Kolozsvár 1902.

Örömhír a mi Urunk Jézus Krisztusról. Írta: Márk. Budapest 1903.

Levél a római keresztyénekhez. Budapest 1904.

Kezdetben. Egy könyv a könyvek könyvéből. Kolozsvár 1905.

Kézi kommentár Pál apostolnak Tikhikus és Onesimus által küldött leveleihez. Kolozsvár 1905.

A zsoltárok első könyve. Zilah 1910.

Ámos próféta könyve (itt csak mutatvány). ThSzkl 1912. 241.

Kommentár a 12 prófétához. Ámos. Kolozsvár 1912.

Három szemelvény keleti utamból. RSZ 1912. 594, 611, 628, 661. – *És még három szemelvény keleti utamból.* RSZ 1913. 619, 635.

Gómer bat Diblajim. Értesítő 1912/1913.

Kommentár a 12 prófétához. Hósea. Kolozsvár 1913.

Kommentár a 12 prófétához. Mikáh és Cefanjah. Kolozsvár 1914.

Háború és Élet. RSZ 1914.

Kommentár a 12 prófétához. Náhum, Haggai és Zekarjah. Kolozsvár 1915.

Márk evangéliuma. A Magyarázatos Biblia 1. próbaüzete: Mk 1,1–3,6. Szerkesztette Kiss Ferenc. Debrecen 1916.

Milyen legyen a jó evangéliumi kommentár? RSZ 1916. 568.

Az ó-testamentumi vallás. = A mi vallásunk. Kolozsvár 1917.

Krisztus műve. Kolozsvár 1918.

Újszövetségi irodalomtörténet. Kolozsvár 1921–1922.

Bibliaismertetés. Kolozsvár 1925.

Az úri ima. Kolozsvár 1925.

¹⁶ Gönczy Lajos: *A hit embere. Dr. Kecskeméthy István koporsójánál.* 218.

Jósia király törvénykönyve. Kolozsvár 1926.
A Márk szerint való szent evangélium őseredeti alakjába visszaállítva (verses fordítás). Kolozsvár 1927.
A Deuteronomium bevezetése és a Deuteronomium befejezése. Kolozsvár 1927–1928.
A magyar reformáció és a magyar Biblia. Szilágysomlyó 1929.
Kommentár a 12 prófétához. Malakia. Kolozsvár 1929.
Kommentár a 12 prófétához. Jóna. Kolozsvár 1930.
Kommentár a 12 prófétához. Habakuk. Szilágysomlyó 1930.
Kommentár a 12 prófétához. Obadja és Joél. Szilágysomlyó 1931.
Reflexiók Musnai László bírálatára. RSZ 1931. 354.
Gyakorlati kommentár Márk evangéliumához. Kolozsvár 1933.